

**Ministerstvo zdravotnictví
Palackého náměstí 375/4
128 01 Praha 2**

**v kopii:
Katedra klinické psychologie IPVZ
Asociace klinických psychologů**

Vyjádření katedry psychologie FSS MU k aktualizaci vzdělávacího programu specializačního vzdělávání oboru Klinická psychologie

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

tímto reagujeme na výzvu ke sběru podnětů pro připravovanou aktualizaci¹ vzdělávacího programu (dále jen Aktualizace), který připravuje budoucí klinické psychology pro samostatný výkon praxe v oboru klinické psychologie. Protože chceme reagovat kolektivně jménem celé katedry psychologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, považujeme odpověď formou dopisu za vhodnější ve srovnání s anonymním formulářem na internetových stránkách MZ ČR. Zároveň se omlouváme za promeškání termínu pro sběr podnětů; vzhledem k méně než dvoutýdenní lhůtě od zveřejnění výzvy 19. 1. 2024 nebylo v našich silách sestavit tuto odpověď dříve.

Zajištění odborné úrovně specializačního vzdělávání oboru klinické psychologie považujeme za klíčové, a to zejména v dnešní době, kdy se na jednu stranu množí výskyt psychických obtíží v populaci, a na druhou stranu jsme svědky nedostatečné kapacity klinických psychologů. **K této reakci se cítíme povinni nejen jako součást veřejné vysoké školy se společenskou zodpovědností, ale i proto, že jistá část našich absolventů hledá a nachází uplatnění ve zdravotnictví.** Chceme, abychom naše absolventy připravili co nejlépe pro budoucí výkon praxe psychologa ve zdravotnictví i pro absolvování specializačního vzdělávání, a aby toto vzdělávání bylo v souladu s moderními poznatky a trendy, které se snažíme v našem studijním programu rozvíjet.

Dlouhodobě sledujeme určité nedostatky specializačního vzdělávání. Věříme, že současné kroky Iniciativy 2023², stejně jako naše kritické připomínky mohou pomoci pozvednout jeho kvalitu. Za problematické považujeme mimo jiné enormní časovou a finanční náročnost vzdělávacího procesu; dále bychom již odkazovali na některé body z vyjádření doc. Ondřeje Bezdíčka³ a doc. Filipa Smolíka⁴, se kterými jsme většinou v souladu.

¹ <https://www.mzcr.cz/sber-podnetu-ke-vp-sv-klinicka-psychologie/>

² <https://www.iniciativa2023.cz/l/pripominkovani-navrhu/>

³ https://e-psycholog.eu/pdf/Bezdicek_d2.pdf

Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra psychologie

Joštova 218/10, 602 00 Brno, Česká republika

T: +420 549 49 1910, E: info@fss.muni.cz, www.fss.muni.cz

Bankovní spojení: KB Brno-město, ČÚ: 85636621/0100, IČ: 00216224, DIČ: CZ00216224

Z těchto důvodů jsme rádi, že Katedra klinické psychologie IPVZ podobu specializačního vzdělávání průběžně upravuje a aktualizuje. Nejsme však spokojeni s navrhovanou podobou Aktualizace. Tento dopis proto využíváme primárně jako **apel na zevrubnější diskuzi o podobě a průběhu specializačního vzdělávání**. Zkvalitnění a zpřístupnění specializačního vzdělávání by mělo být prioritou – je nezbytné zvážit, jaké kroky podniknout, aby se profese klinického psychologa těšila dobré pověsti a specializační vzdělávání se zjednodušilo při zachování (či dokonce zvýšení) jeho kvality. Domníváme se, že katedry psychologie zajišťující pregraduální magisterské vzdělání psychologů a psycholožek jsou při takové diskuzi samozřejmým partnerem. Máme za to, že **bez koordinace s katedrami psychologie není možné nastavit kvalitní proces specializačního vzdělávání**, a že tato koordinace by měla být v zájmu odborníků z IPVZ, AKP a MZ ČR.

Podrobné zhodnocení Aktualizace bohužel přesahuje možnosti krátkého dopisu a není rovněž realizovatelné v daném čase. V následujícím textu se proto zaměříme pouze na některé výhrady ke konkrétním bodům Aktualizace. Na těchto vybraných bodech budeme ilustrovat důvody našich pochybností o kvalitě specializační přípravy.

Teoretická příprava a studijní zdroje

V sekci 3.1.4 (Ukončení základního kmene) je uveden tento výčet teoretických znalostí absolventa:

- *Znalost základních psychologických vývojových teorií a teorií osobnosti*
- *Znalost obecné psychopatologie*
- *Znalost základního rozdělení psychodiagnostických metod*
- *Znalost základních psychometrických poznatků nutných pro administraci psychodiagnostických metod*
- *Znalost klasifikace duševních poruch*
- *Elementární znalost psychofarmakologie v míře, která umožní základní porozumění použití psychofarmak*
- *Znalost základních účinných mechanismů psychoterapie*

Tyto znalosti jsou získávány v rámci nejméně 24měsíční přípravy a k jejich osvojení by měl sloužit seznam studijních zdrojů uvedených v sekci 7. Chceme upozornit, že jde z větší části o základní znalosti, kterými disponuje prakticky každý absolvent magisterského studia psychologie (snad s výjimkou základů psychofarmakologie). **Tento fakt je patrný zejména ze seznamu zdrojů, který považujeme za nedostatečný, a získání žádných pokročilejších znalostí neumožňuje, protože v těchto zdrojích absentují.** Mezi povinnými, tučně uvedenými zdroji jsou většinou základní učebnice pro pregraduální studium, část textů je zastaralých a nevyhovujících. Seznam neobsahuje téměř žádnou relevantní literaturu odpovídající mezinárodnímu odbornému standardu (součástí je jediná, dnes již postarší publikace zahraničních autorů) a odborné monografie. Je bohužel smutným faktem, že v ČR panuje zásadní nedostatek nejen originální, ale i přeložené odborné psychologické literatury. To

⁴ <https://e-psycholog.eu/pdf/Smolik-d.pdf>

však není důvodem k rezignaci, je možné snadno použít i zahraniční zdroje. Práce s recentními zdroji, včetně zahraničních výzkumných publikací, má být nedílnou součástí odbornosti klinického psychologa.

Ze seznamu literatury a z popisu teoretických znalostí proto není zřejmé, v čem základní kmen rozšiřuje teoretické znalosti účastníků. Obáváme se, že se naopak účastníkům takto budou dostávat zastaralé a nevyhovující informace. Pokud je znalost těchto informací následně také testována, může docházet spíše k úpadku než k rozvíjení odborných specializovaných znalostí.

Doporučené kurzy, odborné akce (bod 3.2.3)

Domníváme se, že **status doporučených kurzů a odborných akcí (bod 3.2.3) zavedený touto revizí není vyjasněný**. Není zřejmé, zda tyto kurzy slouží jen jako možnost získání praktických dovedností a teoretických znalostí, které by bylo možné osvojit si i jiným způsobem. Není zřejmé, proč jsou vyjmenovány některé konkrétní kurzy, a jiné vhodné nikoli. Považujeme za nezbytné tyto otázky vyjasnit.

Absence etických aspektů

V Aktualizaci zásadním způsobem chybí etika práce klinického psychologa. Ta je explicitní součástí pouze Semináře základů zdravotnické legislativy v délce 2 hodin, a to spíše z obecného a lékařského hlediska – už jen proto, že školitelem je osoba s právním vzděláním („*Etika zdravotnického povolání, základní kategorie etiky, principy a aplikace etiky ve zdravotnictví, vztah etiky a práva.*“). Chybí však zvážení etických otázek přítomných v celém klinickém procesu od přijímání zakázky, přes diagnostiku, sdělování výsledků diagnóz, mezioborovou spolupráci po prostou práci s osobními údaji. Nejde jen o dodržování etických pravidel v samotné práci, ale též posouzení dopadu provedení či neprovedení konkrétních úkonů s ohledem na kontext konkrétního klienta. K dispozici také není žádná relevantní etická literatura či etické standardy. Přestože konkrétní etické aspekty mohou být součástí dílčích vzdělávacích programů a dalších kurzů, považujeme za nezbytné tuto část vzdělávání posílit a doplnit relevantní literaturou a etické standardy.

Diagnostika

Za zásadně problematickou považujeme otázku psychologické diagnostiky v celém rozsahu tak, jak prostupuje celou Aktualizací. **Text hrubě odporuje etickým i odborným standardům kladeným na psychologickou diagnostiku**, formulovaným např. ve Standardech pro pedagogické a psychologické testování Americké psychologické asociace, ve směrnících Mezinárodní testové komise a jinde. V této kapitole uvedeme několik příkladů.

Aktualizace doporučuje k používání testy, jejichž využití je neetické. Jde například o opakované doporučení testu SB-IV, který je jednak zastaralý, jednak k němu nejsou k dispozici žádné české

normy. Tento test není možné použít pro validní diagnostiku inteligence, což je v rozporu s textem Aktualizace. Obdobnými potížemi trpí rovněž v Aktualizaci požadovaný dotazník 16PF a další.

Aktualizace obecně akcentuje využití projektivních (ROR, TAT, aj.) a apercepčních metod při diagnostice. Chceme upozornit, že tyto metody jsou bez *evidence-based* skórovacích systémů bezcenné. Považujeme za nezbytné vyjasnit způsob použití těchto metod a jednoznačně uvést požadavek na používání validních skórovacích manuálů.

V seznamu doporučených testových metod figuruje Wechslerova paměťová škála (WMS). Ta nemá k dispozici české normy, a je proto nepoužitelná pro diagnostiku paměti v českém jazyce – navíc se již ani nevyskytuje v české distribuci a není ji možné zakoupit. Na jiném místě (v materiálních požadavcích pro udělení akreditace k uskutečnění praktické části programu) je uvedena zkrácená Wechslerova škála WMS IIIa jako „komplexní paměťový test“. Jak již z názvu vypovídá a jak je patrné z přítomnosti pouhých 4 subtestů, v žádném případě nejde o komplexní paměťový test. Stejně tak je v tomto seznamu uveden dotazník NEO-PI-R; upozorňujeme, že je k dispozici aktuální revize NEO-PI-3. Celkově jsou informace na různých místech Aktualizace nekonzistentní a problematické, pokud by byly interpretovány doslovně.

Mezi komplexními inteligenčními bateriemi jsou opakovaně uváděny Wechslerovy inteligenční testy. Českému uživateli jsou však dostupné pouze v neaktuálních revizích a se zastaralými normami; Aktualizace přitom zcela opomíná existenci aktuálnějších testů, například WJ-IV COG. Nevidíme žádný důvod trvat na zastaralých metodách, pokud existují aktuálnější a validnější alternativy.

Úvaha nad psychometrickými parametry diagnostických metod je sice součástí Aktualizace, máme však pochybnosti, nakolik je provázaná s limity interpretace závěrů vyšetření. Může jít například o prediktivní validitu vývojových škál, limity vyplývající z chybějící české adaptace některých metod (např. již zmíněný SB-IV), nebo sporné důkazy validity některých v Aktualizaci zmíněných projektivních metod.

Provázání diagnostiky a intervence

Součástí Aktualizace je podrobný popis požadavků na realizaci diagnostiky i psychoterapie. Tak, jak je Aktualizace připravená, se však diagnostika zdá směřovat výhradně ke stanovení (diferenciální) diagnózy, nikoli nastavení individualizované intervence. To by bylo v rozporu s běžnými odbornými požadavky na psychologickou diagnostiku. Považujeme proto za nezbytné úžeji provázat diagnostické otázky s otázkami terapeutickými a intervenčními tak, aby absolvent Specializační přípravy dokázal individuálně navrhovat vhodné personalizované intervence založené na diagnostických důkazech. Tato dovednost by měla být explicitně zakotvena v rámci Vzdělávacího programu.

Výše uvedený text je výčtem některých konkrétních dílčích nedostatků navrhované Aktualizace. Je nutné mít na paměti, že nejde o konceptuální zhodnocení celé specializační přípravy. Napravení těchto nedostatků je na jednu stranu žádoucí, na druhou stranu však samo o sobě není postačující. Máme za to, že ve veřejném zájmu je nezbytné provést revizi celého specializačního vzdělávání oboru klinické psychologie jako takového. Součástí této revize musí být transparentní oponentní řízení.

Za Katedru psychologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity,
s pozdravem

Mgr. Hynek Cígler, Ph.D.

Mgr. Zuzana Masopustová, Ph.D.

prof. PhDr. Zbyněk Vybíral, Ph.D. (vedoucí katedry)

prof. Mgr. Tomáš Řiháček, Ph.D. (zástupce vedoucího katedry)

doc. Mgr. Stanislav Ježek, Ph.D. (garant magisterského studijního programu Psychologie)

Mgr. Jan Širůček, Ph.D. (garant bakalářského studijního programu Psychologie)